

Televizyon Dizileri, Toplumsal Farkındalık ve Otizm: “Mucize Doktor” Dizisi Örneği

*Television Series, Social Awareness And Autism: The Case Of
“Mucize Doktor”*

İlkan YENER

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
ilkkanayaz@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8360-0401>

Ekmel GEÇER

Doç. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Yaşam Bilimleri Fakültesi
geceremmel@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3367-2236>

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş,
iThenticate yazılımı ile taranmış,
araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees,
a similarity report was obtained using iThenticate, and
compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Copyright ©

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sakarya/TÜRKİYE

Sakarya University, Institute of Social Science,
Sakarya/TURKEY

Atıf/Citation

Yener, İlkan , Geçer, Ekmel . "Televizyon Dizileri, Toplumsal Farkındalık ve Otizm: “Mucize Doktor” Dizisi Örneği”.
Akademik İncelemeler Dergisi 16 / 1 (Nisan 2021): 146-162 .
<https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.766630>

Etik Onam

Bu çalışma Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 24.04.2020 tarihli toplantısında alınan kararlar etik açıdan uygun bulunmuştur. Evrak Doğrulama Tarih ve Sayısı: 02/05/2020-E.14173

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 08.07.2020
Kabul Tarihi/Date Accepted: 24.02.2021
Yayın Tarihi/Date Published: 15.04.2021

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 16 | Sayı/Issue: 1 |
Yıl/Year: 2021 (Nisan/April)

15. yıl

Televizyon Dizileri, Toplumsal Farkındalık Ve Otizm: “Mucize Doktor” Dizisi Örneği

Öz

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), erken dönemde başlayan, dil gelişimi, davranış ve sosyal etkileşim gibi temel fonksiyonların gelişmesinde gecikmeleri de kapsayan karmaşık bir gelişimsel yetersizliktir. İlgili literatür incelendiğinde, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) çalışmalarının genellikle tıp, psikoloji veya eğitim bilimleri alanında yapıldığı gözlemlenmiş; ancak kitle iletişim araçlarının, otizmin farkındalığına yönelik sağlayabileceği katkının üzerinde araştırmacıların çok fazla durmadığı anlaşılmıştır. Çalışma, bu nedenle, dünyada gitgide sayısı artan ve henüz üç çeyrek asır önce tanımlanan OSB farkındalığına yönelik televizyon dizilerinin etkisini ortaya koyabilmek için gerçekleştirilmiştir. Çalışmada; televizyon dizilerinin, Gerbner tarafından oluşturulan Ekme Kuramından yola çıkılarak, tutum, davranış ve düşünce hayatımızı etkilemek suretiyle otizm konusunda farkındalık oluşturup oluşturmadığı irdelenmiştir. Bu bağlamda “Mucize Doktor” dizisi analiz edilerek bireyler üzerinde oluşturduğu etki değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına, 20 kişiden oluşan iki ayrı odak grubu yapılarak ulaşılmıştır. Zira odak grubu metodu, izleyici etkileşiminin anlaşılmasına yardımcı olan önemli araştırma yöntemlerinden biri olarak karşımızda durmaktadır. Nihayetinde çalışmada, televizyon dizilerinin OSB farkındalığına yönelik olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekme Kuramı, Medya Psikolojisi, Mucize Doktor, Otizm

Television Series, Social Awareness And Autism: The Case Of “Mucize Doktor”

Abstract

Autism Spectrum Disorder (ASD) is an advanced complicated developmental disability that begins in early childhood, including delays in the development of basic functions such as language development, behaviour, and social interaction. Autism Spectrum Disorder (ASD) studies are generally carried out in the field of medicine, psychology, or educational sciences in the literature. However, researchers have not focused much on the contribution that the mass media could make contributions to Autism Awareness. This study, revealing the awareness of television series about autism, examines whether and to what extent television series contribute to create awareness about autism by affecting our attitudes, behaviours, and point of views in the framework of Cultivation Theory created by Gerbner. In this context, by analysing the “Mucize Doktor” medical drama series, the effect of television production on individuals has been evaluated. The results have been reached applying two focus groups of 20 people in total. The study suggests that television serials create an important awareness regarding ASD.

Keywords: Autism, Cultivation Theory, Media Psychology, Mucize Doktor

Giriş

Son dönemlerde adını sıkça duyduğumuz *Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)* ya da yaygın kullanımıyla *otizm*; birden fazla gelişimsel bozukluğu içeren, erken çocukluk döneminde başlayan, iletişim, dil gelişimi, davranış ve sosyal etkileşim alanlarında temel fonksiyonların gelişmesinde gecikmeleri de kapsayan, ileri düzeyde karmaşık bir gelişimsel yetersizliktir (APA, 2013). İlk olarak 1943 yılında tanımlanan ve görülme sıklığı çok büyük bir hızla artan OSB, 1985 yılında her 2500 çocuktan 1'inde görülürken, 2001 yılında 250'nin 1'inde, 2013 yılında 88'in 1'inde, günümüzde ise her 68 çocuktan 1'inde görülmektedir. *Centers for Disease Control and Prevention'un* (Hastalıkları Önleme ve Kontrol Etme Merkezi) 2019 yılı verilerine göre ise sayı 59'da 1'e kadar düşmüştür (Şahin, 2019, 6). Aynı merkez verilerine göre yine otizm, erkek çocuklarda, kız çocuklara oranla 4,5 kat daha fazla görülmektedir (Aydın ve Özgen, 2018, 93).

Ülkemizde OSB ile ilgili yeterli istatistikler olmaması nedeniyle, Otizm Platformu'nun önceki yıllarda öngördüğü veriler temel alınarak, Türkiye'de 550.000 otizmlili birey ile 0-14 yaş grubunda 150.000 civarında otizmlili çocuk bulunduğu tahmin edilmektedir. Otizmlili bireylere aileleri, yakınları ve çevresi de dâhil edildiği zaman, ülkemizde otizmden etkilenen iki milyondan fazla insan olduğu söylenebilir (ODFED, 2019). Tohum Otizm Vakfı ve GFK (*Growth from Knowledge*) tarafından Türkiye'nin destekleriyle 2015 ve 2017 yıllarında 7 ayrı bölgede bulunan 15 ilde toplam 1.235 kişi ile yüz yüze görüşülerek "*Türkiye'deki Bireylerin Otizm Algısı ve Bilgi Düzeyi*" araştırması yapılmıştır. 2015 yılındaki araştırma katılımcıların %29'unun otizmi duyduğunu, 2017 yılındaki araştırma ise bu oranın %58'e yükseldiğini ancak otizmi duyduğunu belirtenlerin %82'sinin otizmin belirtilerini bilmediğini göstermektedir (Tohum, 17 Aralık 2019).

Otizimle ilgili veriler, medyada haberlerin yansıtış biçimleri ve toplumsal refleksinin konumu, ulusal ve uluslararası seviyede farkındalığın anlamlı bir düzeye ulaşmadığına dair işaretler sunmaktadır (Bijie Bie & Lu Tang, 2015). Aksaray'da bir okulda yaşandığı iddia edilen bir olay üzerine –"Son dakika: Okulda skandal iddia! Veliler otizmlili çocukları yuhaladı." (Milliyet, 2019) ve "Otizmlili öğrencilere utandıran davranış: "Veliler, otizmlili çocukları yuhaladı" iddiası" (NTV, 2019) gibi başlıklarla– yazılı ve görsel basında yer alan haberlerin içerikleri incelendiğinde, otizmin hızla artmasına rağmen, toplumda yeteri kadar bilinmediğini ya da anlaşılmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, birçok çalışma herhangi bir konu hakkında farkındalık sağlamada kitle iletişim araçlarının olumlu etki yarattığını ortaya koymaktadır (Shrum, 1995, 411). Bu bağlamda çalışma; otizm konusu üzerinde George Gerbner tarafından, özellikle televizyonun etkisini ölçmek amacıyla, oluşturulan *Ekme (Yetiştirme) Kuramı (Cultivation Analysis)* çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Gerbner'in liderliğini yapmış olduğu bir grup bilim insanı tarafından 1967 yılında; kitle iletişim araçlarından televizyonun, toplumların, özellikle de bireylerin düşüncelerini ve hareketlerini nasıl ve ne yönde etkilediği konusunda bir araştırma yapılmıştır (Gerbner vd., 1967, 22). Kültürel göstergeler olarak da anılan bu araştırma sonucunda *ekme (yetiştirme) kuramı* oluşturulmuş ve bu kuram çerçevesinde kişilerin kendilerini yetiştirmesinde ve hayat standartlarını belirlemede televizyonun önemli bir yeri olduğu kabul edilmiştir (Gerbner vd. 1982, 28).

Gerbner'in Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı'na göre, televizyon yalnızca gerçekliği sunmamakta bununla birlikte farklı bir gerçeklikte tasarlanmaktadır. Televizyon süregelen sisteme inancı artırırken aynı zamanda izleyenlere çeşitli temsiller sunarak bireylerin bilincinde stereotipler oluşturur (Güngör, 2011, 96; Shanahan ve Morgan, 1999). Ekme kuramcılarının göre; televizyon birey üzerindeki etkisini yavaş yavaş, derece derece, birikerek ve dolaylı bir biçimde göstermektedir. Bu nedenle de etkisini uzun dönemde göstermektedir. Televizyon yaptığı tekrarlarla izleyicilerde belirli bir dünya görüşü ortaya çıkarmakta; birey de uzun süreler boyunca kaldığı tesirden, farkında olmadan etkilenmektedir (Özçetin, 2014, 122).

Televizyon; sunulan programlar aracılığıyla izleyenlerde ortak bir iletler ve imgeler dünyası yaratarak tutumları eker ve yetiştirir. Televizyon yoluyla aktarılan bu imgeler, imajlar ve bilgi, sınırlı olduğundan gerçekliği tam anlamıyla aktaramamaktadır. Ayrıca yine kurama göre; televizyon izlemenin etkisinin, izleyicilerin davranışlarından daha çok tutumları üzerinde olduğu vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2014, 3). Televizyonu etki bağlamında değerlendirdiğimizde, bunu yayınlanan farklı tür ve formattaki programlar aracılığıyla izleyicilere çeşitli iletler sunarak sağladığı görülmektedir. Bu iletlerin televizyonda sunulduğu programlardan biri televizyon dizileridir (Yaktıl, 2005, 171).

Günlük hayatın bir parçası haline gelen televizyon dizileri, toplumsal ve kültürel yapıyı yansıtmakta ve zaman zaman da biçimlendirmektedir. TV dizileri, belli ölçülerde kişilerin yaşamlarına etki edebilen ve algılarında değişikliklere sebep olabilen yapımlar olarak nitelendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında televizyon dizilerinin insanların tutum ve davranışlarını değiştirebileceği çıkarımı yapılabilmektedir (Gerbner vd., 1967, 22).

Bu nedenle çalışmada, televizyonun bireyler üzerindeki etkisini görebilmek amacıyla televizyon dizileri ele alınmış ve odak grup görüşmeleri sonuçlarından faydalanılarak, söz konusu yapımların, *Gerbner* tarafından oluşturulan *ekme (yetiştirme) kuramından* hareketle bireylerin tutum, davranış ve düşünce hayatını etkileyerek *otizm* konusunda farkındalık oluşturup oluşturmadığı irdelenmiştir. Çalışma kapsamında, spesifik olarak "*Mucize Doktor*" dizisinin bireyler üzerinde oluşturduğu etki değerlendirilmiştir.

Otizm; nedenleri ve tedavisi konusunda hâlâ bir sonuca varılamamış, gün geçtikçe sayısı artan gelişimsel bir bozukluktur. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun, içerikleri aracılığıyla otizm konusunda farkındalık oluşturmasındaki olumlu etkisi, bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı ise televizyon dizilerinin tutum, davranış ve düşünce hayatımıza etki ederek otizm konusunda farkındalık oluşturup oluşturmadığını ortaya koymaktır. Buna göre makalede şu soruya yanıt aranmıştır: Televizyon dizileriyle izleyicilerde otizmlili bireylere yönelik bir farkındalık oluşmakta mıdır? Bu sorunun cevabına ulaşmak amacıyla çalışmada, nitel araştırma yöntemi tercih edilerek veriler *odak grup görüşmeleri* yoluyla toplanmıştır.

Bir moderatör tarafından yönetilen ve bir yardımcı veya raportörün eşlik ettiği odak grup görüşmeleri katılımcıların küçük bir grup halinde bir oturum etrafında toplanması ve araştırmacının üzerinde çalıştığı konuyla ilgili görüşlerini bildirmesiyle gerçekleştirilmektedir. Odak grup görüşmeleri yoluyla veri toplamayı tercih eden araştırmacılar, bu yöntemle, bireyler arasındaki benzerlik ya da

farklılıklar ile ortak kültürel özellikleri anlamayı ve bireylerin farklı konulardaki düşünce, görüş ve tavırlarını açıklamayı amaçlamaktadır (Seggie ve Bayyurt, 2015).

20 katılımcı ile 12 Mayıs 2020 tarihinde tek oturumda gerçekleştirilen görüşme "Mucize Doktor" dizisinin birinci, üçüncü, yedinci ve on ikinci bölümünden kesitlerin katılımcılara izlettirilmesiyle toplamda 144 dakika sürmüştür. Görüşme süresince katılımcılara müdahale de bulunulmamış ve katılımcıların birbirleriyle etkileşimlerine de karışılmamıştır. Ses kayıt cihazıyla kaydedilen konuşmalar daha sonra çözümlenerek odak grup çalışması değerlendirmesine tabi tutulmuş, oturum sonunda gruba irdelenmiş olan konular özetlenerek varsa düzeltme yapma ve son söz hakkı verilerek, görüşme sonlandırılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan odak grup görüşmesine Diyarbakır'da ikamet eden, farklı mesleklerle uğraşan ve 26 ile 34 yaş aralığındaki 20 katılımcı dâhil edilmiştir. Katılımcılar rastgele örneklem yoluyla, söz konusu diziyi izlediğini beyan eden ve görüşmeyi kabul edenler arasından seçilmiş olup demografik bulguları incelendiğinde 8'inin lisans, 6'sının ön lisans, 6'sının orta öğretim mezunu olduğu; 12'sinin kadın, 8'inin erkek bireylerden oluştuğu; yaş ortalamasının ise 30,2 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar; K: 1, K: 2, K: 3... olarak kodlanmıştır. Bulgular kısmında sorulan sorular ve katılımcılar tarafından verilen cevaplar özetlenerek sunulmaktadır. Verilen yanıtlardan birbirine paralel olanlar ayrıca gösterilmemiştir. Çalışma, katılımcıların verdiği cevaplarla sınırlıdır.

1. Televizyon, Temsil ve Gerçeklik: Ekme Kuramı

Bireyler medya aracılığıyla ulaştığı bilgiyi; aldıkları eğitim, kişisel deneyimleri ve inanışları yoluyla olduğu gibi medyadan edindiği bilgilerle de anlamlandırabilmektedir. Bu anlamlandırma sürecinde ise temsil kavramı önemli yer tutmaktadır. Sözlük anlamıyla "*birinin veya bir topluluğun adına davranma*" (TDK, 2019) şeklinde tanımlanan temsil kavramını Hall; anlamı oluşturan ve aktaran bir "*anlamlandırma süreci*" olarak değerlendirmektedir (Çelenk, 2005, 81). Hall'e göre, bilgide asıl olan öge *temsildir*. Medya tarafından tasarlanan temsil, insanlar tarafından içselleştirildiği için sunulanın gerçek bağlamından koparılmayarak izleyiciye aktarılması önemlidir (Polat, 2018, 47).

Stuart Hall, temsili yansıtmaktan farklı görmektedir. Temsilde bir seçme, sunma, yapılandırma ve biçimlendirme söz konusudur. Sürekli olarak izleyiciye bir şeyler sunan televizyon, bir öykü anlatıcısı olarak zihinlerdeki imajların belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Televizyonda izlenen seçilmiş, kurgulanmış ve anlatılmış bir görüntüdür. Stuart Hall, 'gerçek' anlamların asla sabit olmadığını, bilakis tartışmalı olduğunu ortaya koyar ve Hall'e göre bu inşacı temsil yaklaşımıdır (2005, 88).

Temsil edilecek olan durum, anlam ile çoğu noktada bağlantılıdır. Bu şekliyle anlamın ortaya çıkışı da bir süreç olarak değerlendirilebilir. Anlam bir ayna gibi değil, bir dil gibi işlev görür. Anlam bir 'şey' değil, bir pratiktir. Bu nedenle, Dünyayı farklı biçimlerde temsil etmede, hem dillerin nasıl anlam inşa ettiklerini hem de simgeleştirmenin nasıl işlev gördüğünü anlamamız gerekmektedir (Hall, 2002, 117). Temsilin sunumuyla birlikte temsil edilen meşrulaştırılabilmekte, bazen de farklı anlamlarda yeniden üretilmektedir. Bu nedenle medyada temsil söz konusu olduğunda objektif bir yaklaşım önemli bir rol oynamaktadır.

Temsiller ile bireylere ulaştırılan her bir durum gerçeği ifade etmese de gerçeğin yeniden oluşturulmuş hali de bir temsili ifade eder. Bu çerçevede ele alınan her bir

temsilin aslında bireylerde yeni tutum ve davranışlara yol açtığı görülmektedir. Bireyler medyada var olan temsilden bazen olumlu bazen olumsuz etkilenmekte ve etkilendiği şekliyle de gerçek hayatlarına yansıtılmaktadır (Varol, 2014, 309).

George Gerbner ve arkadaşları; televizyondaki temsilin izleyici üzerindeki etkisini *ekme kuramı (cultivation theory)* ile başka bir açıdan ele almış, aslında medyadan gelen mesajın bir anlamda izleyiciye daha fazla etki ettiğini belirtmişlerdir. 1967 yılında "*Kültürel Göstergeler*" adıyla anılan çalışmalarının ardından literatüre kazandırılan "*Ekme Kuramı*" ile izler kitlenin düşünce, tutum ve davranışlarında televizyon izlemenin etkisini araştırmışlardır. Ayrıca bu kişiler söz konusu kuramı, televizyonun bireylerde yeni davranış biçimleri oluşturduğu ve bireylerin düşüncelerini ve inançlarını etkilediği temel görüşü üzerine kurmuşlardır (Morgan vd., 2012).

Televizyonun uzun dönemde bireylerin gerçek dünya algılarıyla birlikte oluşan davranışlarıyla ilgilenen bir araştırma projesi olarak başlayan kültürel göstergeler projesinin ilk yıllarında, televizyonda sunulan şiddet merkeze alınmış olsa da zamanla birçok konuda araştırmalar yapılmış ve çalışmalar genişletilerek, farklı ülkeler ve kültürlerle yönelik karşılaştırmalar yapılması sağlanmıştır (Doruk, 2020, 200).

Bu nedenle Özer (2020, 15) bu kuramın; hem çalışmanın başladığı dönemde televizyon içeriklerine bağlı olarak izleyenler açısından etkisini ortaya koyması sebebiyle bir '*televizyon kuramı*' olarak nitelendirilmesini hem de projenin ilk yıllarından 1980'lere kadar televizyon ve şiddet ilişkisine odaklanmasından ötürü bir '*şiddet kuramı*' olarak değerlendirilmesini eleştirerek yetiştirme kuramının esasında bir hikâye anlatma (*story-telling*) kuramı olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte, Gerbner de insanlık için çok önemli gördüğü hikâye anlatımının zamanla önemli değişimler gösterdiğini ifade ederek televizyonu "*elektronik hikâye anlatıcısı*" olarak nitelendirmektedir (Kaya, 2019, 1441; Signorielli, 2005, 11).

Signorielli ve Morgan (2015) bu haliyle çağın en büyük hikâye anlatıcısı olan televizyonun sunduğu imgelerle; insanları, toplumları, sosyal hayatı ve gücü anlattığını belirterek kitle iletişim araçlarındaki değişimlere rağmen, televizyonun günümüzde hâlâ merkezi hikâye anlatıcısı konumunu koruduğunu savunmaktadır.

Etki geleneği içerisinde yer alan ekme kuramına göre; televizyon etkisini yavaş yavaş, üzerine ekleyerek ve uzun dönemde göstermektedir. Kuramda vurgu yapılan esas nokta ise televizyon izleyen bireylerdeki tutumların, davranışlarına nazaran daha çok etkilendiği yönündedir (Yaylagül, 2006, 64).

Ekme kuramını Gerbner üç bileşene dayandırmaktadır. Bunlar; *kurumsal süreç, mesaj sistem ve yetiştirme çözümlemesi* olarak adlandırılmaktadır. *Kültürel Göstergeler Projesinde* mesaj sistem çözümlemesiyle hafta içi akşam hafta sonu ise gündüz kuşağında yayınlanan televizyon programlarının çözümlemesi yapılmaktadır. Yetiştirme çözümlemesiyle de sosyal gerçeklik kavramlaştırması, farklı grupların televizyon izleme alışkanlıkları üzerinden değerlendirilmektedir (Öz, 2005, 75). Bu çerçevede; bir bakıma yetiştirme kuramının temel varsayımının, bireyin ne kadar televizyon seyrettiği ve televizyon yapımlarında sunulanların gerçekliğine olan inancının doğru orantılı olduğudur. Aslında çalışmada, Gerbner ve arkadaşları izleyicinin televizyonla olan ilişkisi oranında toplumsal gerçeklikten uzaklaşarak sosyal gerçekliği örten temsil gerçekliğine yaklaştığını ifade etmektedir.

Televizyonda yayınlanan programların geri planındaki *iktidar ve güç ilişkileri*, kuramın ilk bileşeni olan kurumsal süreç çözümlemesinde araştırılmaktadır. İkinci bileşen olan *mesaj sistem çözümlemesinde*; televizyonda yer alan içeriklerin neler olduğu, içeriklerde kullanılan söylem ve mesajlarla birlikte kültürel ve sosyal değerler bağlamında nelere öncelik verildiği sorularına cevap aranmıştır. Çalışmanın bağlamını oluşturan *yetiştirme çözümlemesinde* ise içeriklerin izleyenlerde algısal olarak ne tür bir değişikliğe neden olduğu irdelenmektedir.

Lasswell'in daha önce yapmış olduğu araştırmaları inceleyen ve medyanın aslında kültürel bir birleştirici olduğunu düşünen Gerbner ve arkadaşları, aynı zamanda medyanın kitle iletişim aracı olarak sosyalleştirici bir görev üstlendiğini de vurgulamaktadır. Bu haliyle medyanın izler kitle üzerinde bir ekme işlemi yaptığını ve bu sayede izleyicinin televizyon gerçeğini doğrudan özümlediğini ifade eden Gerbner'e (1967) göre; televizyon bireyler için bir zorunluluk değil, bir seçimdir. Bu nedendir ki televizyonun bireye ulaştırdığı gerçeklik, izler kitle tarafından kabul edilerek, özümsemektedir.

Ekme kuramına yönelik çıkarılan sonuçlar ise şu şekilde özetlenebilir:

- Kitle iletişim araçları, bireyler arasındaki ilişkileri sağlayan ve ortak bilincin oluşmasında katkısı bulunan kültürel ürünler sunmaktadır.
- Toplum, televizyonda sunulan gerçeklik ve süreklilik gösteren televizyon dersleriyle yaşamını devam ettirmektedir.
- Televizyonda tekrarlanarak kalıplaştırılan mesajlar aracılığıyla bireylere belli bir dünya görüşü iletilmektedir (Gökçe, 2002, 212)

2.Otizm: Kısa Bir Giriş

Genellikle hastalık olarak nitelenen Otizm Spektrum Bozukluğu ya da yaygın kullanımıyla otizm, tıp literatüründe ve uzman görüşlerinde "*yaygın gelişimsel bozukluk*" olarak tanımlanmaktadır (Hammel ve Hourigan, 2020).

OSB; 1943 yılında ilk olarak Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner tarafından tanımlanmıştır. Kanner; otizmlili bireylerin çevreye karşı duyarsızlığını, otizmin en temel semptomu olarak değerlendirmiş ve otizmlilerin yaşamlarının başlangıcından itibaren diğer insanlarla ilişkiye girmede zorlandıklarını belirtmiştir. Otizmlili bireylerin sosyal etkileşim kurmada sınırlılıkları olduğunu ifade eden Kanner'dan sonra yapılan çalışmalarda da bu görüş geçerliliğini korumuştur (Arıcan, 2019, 8).

Otizm; doğumla birlikte göz göze gelmekten kaçınma, genel geçer durumlarda aynı dikkati gösterememe, işaret etme gibi çeşitli davranışlarda duyarsız kalma ve yetmeme durumuyla belirti göstermektedir (Aydın, 2008, 5). Daha tanımlayıcı bir ifadeyle otizm; toplumsal etkileşim ve iletişim bozukluğuyla birlikte sosyal davranış, dilsel ve algısal işlevler, aynı davranışlardaki sürekliliklerle kendini belli eden, yaş ilerledikçe belirtilerinde, görünüm ve şiddet bakımından kişiden kişiye değişiklikler gösterebilen, en hafiften en şiddetliye doğru çeşitli spektrum aralığı bulunan gelişimsel, nörobiyolojik bir bozukluktur (AÇSHB, 23 Aralık 2019)¹

3.Otizmin Televizyondaki Temsili: Mucize Doktor

Televizyon kanallarının ortaya çıkması ve izleyici çekme rekabeti medyayı farklı program türleri oluşturmaya yönlendirmiştir. 1950 yılından itibaren televizyon program türleri arasındaki etkinliğini artıran televizyon dizileri, hızla artan bir ivmeyle günümüzde en önemli televizyon yapımları haline gelmiştir. Çalışmanın

yapıldığı dönem olan 14 Aralık 2019 – 20 Aralık 2019 tarihleri arasındaki reyting oranları incelendiğinde hem Total’de hem de AB Grubunda ilk 10 programdan ortalama 4’ünün televizyon dizisi olduğu görülmektedir (Medyafaresi, 27 Aralık 2019). İzlenme oranlarına dönük yapılan araştırmalarda, özellikle *prime-time*² saatinde yer alan televizyon dizilerinin izlenme rekorları kırdığı hatta izleyicinin günlük gündemini bile belirleyebildiği gözlemlenmiştir (Karadaş, 2013, 69).

Çalışma kapsamında otizmlili bir doktoru anlatan ve “*Good Doctor*” adlı Güney Kore yapımı bir televizyon dizisinden uyarlanarak ülkemizde ekranlara gelen “*Mucize Doktor*”³ adlı dizi örneklem olarak alınmıştır.

Dizinin ana karakteri otizmlili bir doktordur. Taşrada doğmuş; ailesi tarafından reddedilerek yetimhanede büyümek zorunda bırakılmıştır. Ağabeyinin ölümünün ardından cerrah olmak ve insanların hayatını kurtarabilmek için tıp fakültesini kazanmış üstelik fakülteyi birinci olarak bitirmiştir. Sonrasında ise otizmlili doktorun İstanbul’da hizmet veren bir hastanedeki hayata tutunma ve hayallerini gerçekleştirme mücadelesini konu edinen “*Mucize Doktor*” dizisi, ilk yayına girdiği 12.09.2019 tarihinden itibaren yayınlandığı 15 bölümde Total ve AB Grubunda ilk sırada yer almıştır (Medyafaresi, 27 Aralık 2019).

Ekranlara geldiği ilk günden bu yana dizinin izleyici sayısında da artış olmuştur. “*Mucize Doktor*” dizisini izleyen seyirci sayısındaki artışı gösteren haftalık tablo aşağıda gösterilmiştir (Dizisi, 27 Aralık 2019):

Tablo 1: *Mucize Doktor* Dizisi İzleyici Sayısı

<i>Tarih</i>	<i>TV Dizisinin Adı</i>	<i>Bölüm</i>	<i>İzleyici Sayısı (Milyon)</i>
12.09.2019	<i>Mucize Doktor</i>	1	6.306
17.09.2019	<i>Mucize Doktor</i>	2	10.136
26.09.2019	<i>Mucize Doktor</i>	3	12.694
03.10.2019	<i>Mucize Doktor</i>	4	12.465
10.10.2019	<i>Mucize Doktor</i>	5	12.383
17.10.2019	<i>Mucize Doktor</i>	6	12.547
24.10.2019	<i>Mucize Doktor</i>	7	13.391
31.10.2019	<i>Mucize Doktor</i>	8	13.793
07.11.2019	<i>Mucize Doktor</i>	9	11.677
14.11.2019	<i>Mucize Doktor</i>	10	12.046
21.11.2019	<i>Mucize Doktor</i>	11	14.269
28.11.2019	<i>Mucize Doktor</i>	12	13.768
05.12.2019	<i>Mucize Doktor</i>	13	13.924
12.12.2019	<i>Mucize Doktor</i>	14	14.219
19.12.2019	<i>Mucize Doktor</i>	15	13.793

Verilere göre; ilk yayınlandığı tarihten bu yana gösterilen 15 bölümde izlenme oranlarında hep birinci sırada yer alması ve izleyen seyirci sayısına bakıldığında 15 bölüm ortalamasının yaklaşık 12,5 milyon izleyici olması “*Mucize Doktor*” dizisinin etki alanının genişliğini göstermektedir. Diğer yandan, söz konusu geniş etkileşim,

dizinin bu çalışmaya konu edilmesinin önemine ve farkındalık oluşturmadaki başarısına işaret etmektedir.

4. Bulgular ve Değerlendirme

Odak grubu katılımcıları *Mucize Doktor* dizisini seyredenler içerisinde seçilmiş olsa da araştırmancının görüşme kısmında katılanlardan öncelikle "Mucize Doktor" adlı dizi ve dizide yer alan karakterler hakkında kısaca bilgi vermeleri istenilmiştir. Verilen cevaplar katılımcıların diziyi takip ettiklerini, dizinin olay örgüsüne hâkim oldukları ve dizide yer alan karakterleri tanıdıklarını ortaya koymuştur. Bu sonuç araştırmancının güvenilirliği bakımından önemlidir. Katılımcıların, genel olarak, otizmlili bir doktorun, zorlukların üstesinden gelme mücadelesi olarak nitelendirdiği diziyeye ilişkin verdikleri cevaplar diziyi yakından takip ettikleri ve bu sayede otizmi daha iyi öğrendiklerini göstermektedir:

"Otizmlili bir doktorun sosyal hayata tutunma mücadelesini anlatıyor." (K1)

"Otizmlili birinin istediğinde neler yapabileceği" (K15)

"Otizmlili bir doktorun hayallerinin peşinden koşup cerrah olma yolundaki hikâyesi" (K2)

"Otizmlili Bir doktorun mesleğinde yaşadığı zorluklar" (K13)

"Dizide genel olarak Ali'nin doktor arkadaşlarıyla ve hastaları arasında geçenler anlatılmaktadır." (K3)

"Otizmlili bir doktorun başarısı" (K13)

"Otizmlili bir doktor olmanın zorlukları" (K4)

"Hayatın zorluklarıyla baş etmeye çalışan otizmlili bir doktorun hikâyesi anlatılmaktadır." (K6)

"Otizmin doktor olmaya mâni olmadığını anlatıyor" (K8)

"Bugüne kadar yapılanlardan farklı bir konuya otizme değinen bir dizi" (K16)

Dizide yer alan karakterler sorulduğunda katılımcılar, dizide, sevdikleri ve karakter olarak "iyi" olarak nitelendirilen rollerdeki karakterlerin isimlerini cevap olarak vermişler ve kötü karakterleri görmezden gelmişlerdir. Bu durum, katılımcılarda algıda seçicilik oluştuğunu göstermektedir. Karakterlere duygusal yaklaşım gösteren katılımcılar olumlu olarak etkilendikleri karakterlere ilgi göstermiş, olumsuz olarak nitelendirdikleri karakterleri ya görmezden gelmiş ya da ötekileştirmiştir. Şüphesiz bunda dizideki tekrar ve karakter rollerinin verilmiş biçimleri de etkilidir. Ancak televizyon yapımlarında genelde, izleyici kendini özdeşleştirdiği karakteri hatırlamakta ve onu daha sıklıkla anmaktadır. Dizilerde bireyler kendilerine yakın olmasa da bazen "kötü" karakterlerle de kendilerini özdeşleştirmektedir. Bu da bir bakıma onlarda "katharsis"⁴ oluşturmaktadır. Buna rağmen; odak grubu katılımcılarının dizideki karakterlerin çoğunu bilmesi hem katılımcıların seçilmesi konusundaki isabete işaret etmekte hem de katılımcıların diziyeye olan aşinalıklarını göstermektedir:

"Doktor Ali Vefa, Nazlı ve Ferman" (K1)

"Ali Vefa, Adil Hoca, Nazlı" (K15)

"Doktor Ali, Doktor Ferman, Doktor Nazlı, Doktor Demir" (K2)

"Doktor Ali Vefa, Nazlı, Güneş ve Selvi Hemşire" (K13)

"Ali, Nazlı, Ferman, Demir" (K4)

"Ali Vefa ve Adil Hoca" (K5)

"Ali Vefa, Nazlı ve Ferman Hoca" (K6)

"Doktor Ali Vefa ve Nazlı" (K8)

Katılımcılara, televizyon izleme sıklığı ve etki ilişkisi bağlamında, sırasıyla "Mucize Doktor" dizisini ne sıklıkla izledikleri ve diziyi takip etme nedenleri sorulmuştur.

Yalnızca bir katılımcının, çalışma koşulları nedeniyle, fırsat buldukça televizyondan takip ettiğini belirttiği diziyi, diğer katılımcılar her hafta izlediklerini ifade etmiştir. Diziyi sürekli olarak takip etmeleri katılımcıların dizi ile bağ kurduklarını, diziyi kabullendiklerini ve özümstediklerini göstermektedir. Dizinin hem katılımcılarca izleme sıklıkları hem de tablo1’de gösterildiği gibi genel anlamdaki her hafta artan bir ivme gösteren izlenme oranları, izleyici sayıları gibi diğer verilerle birlikte değerlendirdiğimizde bu durum dizinin etki alanının genişliğini ortaya koymaktadır:

“İstisnasız her hafta” (K2)

“Her hafta” (K13)

“Her hafta” (K3)

“İşten fırsat buldukça” (K13)

“Hiç ara vermeden her hafta” (K5)

“Her hafta, kesinlikle” (K7)

“Sürekli” (K12)

Diziyi neden takip ettiklerine yönelik sorulara katılımcılar tarafından verilen cevaplar, bu yapımın farkındalık konusunda katılımcılara etki ettiğini göstermektedir. Otizmi hiç bilmediğini, bu dizi ile öğrendiğini ifade edenlerle birlikte; aslında otizmin bir engel olduğunu düşündüğü halde diziyi seyrettikten sonra otizmin hayatta bir engel teşkil etmeyeceğini belirtenler de olmuştur. Normal zamanlarda televizyon dizilerini seyretmediği halde *Ali Vefa* karakterini sempatik bulup diziyi seyretmeye başlayanlar da dizinin bu anlamda otizm hakkında bir bilgilendirme yaptığını belirtmişlerdir. Katılımcıların otizmi sürekli olarak vurgulaması, otizm hakkında bireylerde farkındalık oluştuğu yönünde bir sonuç çıkarmaktadır. Katılımcıların hemen hepsi dizinin bilgilendiren yönüne vurgu yapmış olsa da dikkat çeken katkılar aşağıdaki gibi olmuştur:

“Hayatımıza etki eden ve çok iyi bilmediğim bir konuyu, otizmi ilk defa işleyen ve bize otizmi öğreten bir TV dizisi olduğu için takip ediyorum” (K1)

“Günümüzdeki TV dizilerinden farklı bir formatı olması ve otizm konusunda bende farkındalık yaratması” (K2)

“Otizimli Doktor Ali Vefa karakterinin farklılığı ve sempatikliğinin bende otizme yönelik güzel duygular oluşturması” (K3)

“Otizmin bildiğimden farklı olduğunu gösterdiği için izliyorum” (K4)

“Otizmi bilmiyordum her bölümde daha çok öğreniyor ve şaşırıyorum” (K5)

“Konudan daha çok dizinin otizmle ilgili verdiği mesajlar benim ilgimi çekiyor” (K6)

“Dizi de Ali Vefa karakteri bana otizmi öğretiyor artık korkmuyorum” (K7)

“TV dizilerini normalde sevmiyorum. Ancak bu dizi çok etkileyici. Çünkü otizmi anlatıyor” (K8)

“Bu dizi çok farklı, çok hayatın içinden, Otizmi bugüne kadar kimse böyle anlatmadı” (K9)

“Otizm hakkında verdiği mesajlar hayatımı değiştirdi” (K10)

“Bilmediğim bir şeyi, otizmi işlemesi çok güzel” (K11)

Katılımcılara daha sonra dizinin kendilerinde oluşturduğu etki üzerine sorular sorulmuştur. Öncelikle diziyi izledikten sonra tutum ve davranışlarına yönelik bir değişim olup olmadığı sorular katılımcılar, dizinin kendilerinde tutum ve davranışsal değişiklik sağladığını belirtmiştir. Dizideki sahneler sayesinde otizimli bireylere karşı daha dikkatli davrandığını söyleyenlerin yanında, otizmi söz konusu yapım aracılığıyla araştırdıktan sonra otizimli bireyleri daha iyi anladığını belirtenler de olmuştur. Bunun sonucunda diğer “engelli bireylere” karşı da

tutumlarına daha fazla dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların arasında olan bir sağlık çalışanının dahi otizmi dizi ile daha iyi anladığını ifade etmesi yine dizinin başarısının kanıtı olarak ortaya çıkmaktadır. Aşağıda aktarılan bu bağlamdaki cevaplar dizinin otizm farkındalığı konusunda olumlu etki yarattığı ve *Gerbner'in ekme teorisini* desteklediği tezini güçlendirmektedir:

"Otizm ve otizmlili bireylere yönelik bakışımın değiştiğini söyleyebilirim." (K1)

"Otizmlili insanlara karşı daha hassas yaklaşmamı sağladı" (K15)

"Otizmin bir hastalık olmadığını fark ettim ve buna göre bir tutum sergiliyorum. Artık otizmlili bireylerin diğer bireylerden ayırılmaması gerektiğini düşünüyorum" (K2)

"Otizmlili bireylerin davranışları ve insanların onlara bakış açısı hakkında bilgiler sunan dizi, yaşamda farklı bireylerinde olduğu, onlara doğal davranmanın gerekliliğini bir kez daha anlamamı sağladı" (K3)

"Otizmlili kişiler engelli olarak görülerek toplum tarafından dışlanıyordu. Bu dizi sayesinde toplum onları sahiplenerek yardımcı oluyor. Başarılı olabileceğini görüyor ve onların zekâlarının farklı çalıştığını da fark ettiler aynı benim gibi..." (K13)

"Otizmlili bireyleri tanıma isteği uyandırdı bende bu dizi" (K7)

"Otizmi çok farklı görüyordum. Diziyile bu görüşüm değişti. Aslında aynıyız" (K9)

"Sağlık görevlisi olmama rağmen otizmi bu dizi sayesinde öğrendiğimi söyleyebilirim." (K17)

Etkiyle ilgili diğer bir soruda katılımcılara "Mucize Doktor" dizisinin otizme yönelik bilgilerinde bir değişim sağlayıp sağlamadığı soruldu. Genel olarak otizmle ilgili daha önce çok bilgi sahibi olmadıklarını ya da farklı düşünceleri olduğunu belirten katılımcılar, etkiye yönelik bağlantılı sorulan sorulara tutarlı cevaplar vermişlerdir. Diğer sorularda verilen cevaplarda olduğu gibi bu soruda da kendilerinde dizi sonrasında otizm konusunda değişim yaşandığı görülmüştür. Özellikle otizm ile *down sendromunun* aynı olduğunu düşünerek semptomlar arasında daha önce fark göremediğini ancak bu yapıyı takip ettikten sonra daha da bilinçli olmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Verilen cevaplar katılımcılarda bilgi bakımından değişikliğe neden olmuştur. Bu olumlu durum otizmin farkındalığının oluştuğunu ortaya koymaktadır:

"Diziden önce kavram olarak bildiğim ama çok da hâkim olmadığım bir konuydu otizm. Şimdi dizi sayesinde, en azından down sendromu ile otizmi ayırt edebiliyorum." (K1)

"Otizmin bir hastalık olduğunu ve herhangi bir gelişim sağlayamadıklarını düşünüyordum. Diziyile bunun böyle olmadığını ve bir şeyler yapılabildiğini, bu sayede diğer bireylerden bir fark olmadan otizmlili bireylerin yaşamlarını idame ettiklerini gördüm." (K2)

"Otizmlili çocukların benim bildiğimin aksine çok zeki olduğu ve insanların onlara yakın davrandıklarında buna karşılık verebileceklerini öğrendim." (K13)

"Otizmi bilmiyorken dizi ile otizmlili bireylere gönülden bir sempati duydum. Onları anlayabiliyorum." (K7)

"Otizmi çok bildiğimi söyleyemem ama dizi sonrasında öğrendim" (K8)

"Dizinin her bölümünden sonra otizmi araştırıyorum" (K16)

"Otizmle ilgili literatürün dışında bir gerçeklik olabileceğini fark ettim" (K18)

Yukarıdaki anlatılarla paralel, görüşülenlere etki sorularıyla bağlantılı olarak otizmle ilgili daha önceki bilgilerinin, dizinin sunduğu bilgilerle farkları sorularak dizinin bireylerdeki bilgi düzeyine etkisi böylece başka bir açıdan sorulmuştur. Buradaki amaç otizm konusunda dizinin ne ölçüde ve nasıl etki ettiğini görmektir. Görüşülenler daha önceki cevaplarıyla tutarlı cevaplar vererek soruyu aşağıdaki

şekilde cevaplamışlardır. Verilen cevaplar diğer sorularda olduğu gibi otizm hakkında yanlış bilgilerinin olduğu ve dizi aracılığıyla daha doğru bilgilere ulaştıklarını belirtmişlerdir. Özellikle düşüncelerinin değiştiğini ifade eden katılımcılar dizinin etkisini vurgulamışlardır. Bu durumda dizinin otizm farkındalığına olumlu etki ettiğini göstermektedir:

“Otizmi bir hastalık olarak görüyor ve hiçbir türlü gelişme kaydedilemeyeceğini sanıyordum. Dizi ile bunun böyle olmadığını gördüm.” (K1)

“Otizmliler olan bireylerin daha dikkatli oldukları, insanın dikkatini çekmeyen detaylara odaklanmaları sayesinde farklı bakış açısı geliştirebildikleri” (K2)

“Otizmliler birinin doktor olabilecek düzeyde zeki olabileceğini düşünmezdim” (K13)

“Otizmliler bireylerin özellikle sosyal gelişim açısından bu kadar iyi olabileceğini düşünmüyordum. Kabul gördüklerinde normal bireylere oldukça yakın özellikler sergilediklerini görmüş oldum.” (K3)

“Maalesef otizmi zihinsel engel olarak görüyordum alakasının olmadığını öğrendim” (K11)

“Kendi adıma çok mutluyum. Hiç bilmediğim otizmi dizi sayesinde doğru öğrendiğime inanıyorum” (K19)

“Keşke daha önce de böyle çalışmalarını takip etmiş olsaydım. Yıllardır yanlış biliyordum otizmi” (K17)

Gerçeklik algısını görmek için katılımcılara *“Dizide sunulan otizmliler bir doktoru ve yaşadıklarını gerçekçi buluyor musunuz?”* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar genel olarak dizideki hikâyenin gerçek olabileceği yönünde beyanda bulunmuştur. Çünkü dizinin aslında farkında olunmayan bir konuyu izleyenlerin gündemine getirdiği ve otizmliler hakkındaki ön yargıyı kırdığını ifade etmişlerdir. Bu nedenle, verilen cevaplar dizinin bireylerdeki gerçeklik algısına olumlu etki ettiğini göstermektedir.

“Diziden sonra bir araştırma yaptığımda ülkemizde otizmliler olarak çok büyük başarılar imza atan insanlar olduğunu gördüm. Ben gerçekçi buluyorum.” (K1)

“Ben böyle bir şey olabileceğini düşünüyorum.” (K15)

“Diziyi izledikten sonra kesinlikle otizmliler bir doktor olabileceğine inanıyorum” (K2)

“Otizmliler bir doktor, mühendis, sanatçı, sporcu ve öğretmen... Tabii ki olabilir. Bence gerçekçi.” (K3)

“İlk duyduğumda olur mu diye düşünmüştüm. Diziyi izleyince olabileceğine inandım.” (K13)

“Gerçek hayatta ne yaşadıklarını tahmin etmek zor bu yüzden yaşadıklarının gerçekçiliği için net bir şey söyleyemem ama dizide sunulduğu gibi otizmliler bir doktor olabilir.” (K4)

“Hayatın içinden, o yüzden gerçekçi bence” (K9)

“Reyting kaygısıyla üretildiği için tabii ki biraz farklı anlatıldığı noktalar olsa da yine de gerçekçilik konusunda ortalamamızın üstünde” (K12)

“Otizm konusunda gerçeğe yakın işlediğini düşünüyorum diğer noktalarda tabii ki dizi sektörünün gerekliliklerine göre senaryo hazırlanıyor” (K18)

“Hastane ve ameliyat ortamı dışında gerçekçi buluyorum” (K17)

Yapılan görüşmenin sonunda katılımcılara, dizide sunulan şekliyle otizmliler bir doktorun olmasını nasıl karşılayacakları sorulmuştur. Katılımcıların aykırı bir görüş belirtmediği cevaplar dizinin pozitif etki yarattığını göstermektedir. Daha önce verilen cevaplarla örtüşen bir biçimde katılımcılarda dizinin bir farkındalık oluşturduğunu, otizmliler konusunda bir duyarlılık ve hatta sempati oluşturduğunu gözlemlenmiştir. Katılımcılar tarafından, aşağıda aktarılan biçimiyle, pozitif cevaplar alınmıştır:

"Her haliyle kabulümdür." (K1)

"Doktor olmasına gerek yok. Otizimli bir birey hayatıma farklı anlamlar katar." (K15)

"Olumsuz karşılamam" (K2)

"Belki zor olur bazı şeyler ama olsaydı olumsuz bir davranışım ya da tavrım olmazdı." (K13)

"Çok mücadele ederdim ve beraber başarırdık" (K4)

"Bu şekilde bir doktor ilk tercihim olur" (K10)

"Olması benim için sorun değil tam tersine isterim" (K18)

"Şu an değişik gelse de güzel olacağını düşünüyorum" (K17)

Sonuç

Araştırmada; toplum tarafından bilinmeyen ve/veya eksik/yanlış bilinen bir gelişimsel bozukluğun televizyon yapımları yoluyla izleyicide oluşturduğu farkındalık incelenmiş ve farkındalık oluşturmada dizilerin başarılı olduğu saptanmıştır. Bu çerçevede, öncelikle literatür incelenmiş ve kavramlar tüm yönleriyle ele alınmıştır. Televizyon dizilerinin, ülkemizde otizm gibi bir konuya daha önce eğilmedikleri tespit edilmiştir. Bunun üzerine “Mucize Doktor” dizisi üzerine bir çalışma yapılmış ve yapılan çalışmada, dizinin bireyler üzerindeki etkisi Gerbner’in ekme kuramı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Televizyon yapımlarının temsil kabiliyetini ölçümleyebilmek adına *Otizm Spektrum Bozukluğunu* konu edinen *Mucize Doktor* dizisi örneklem olarak tercih edilmiştir.

Makalede; ele alınan televizyon yapımının söz konusu farkındalık oluşturmadaki etkisi, odak grubu metodu aracılığıyla yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkarılmıştır.

Dizinin bireyler üzerindeki etkisinin ölçülmeye çalışıldığı araştırmada; görüşülenlerin, dizideki karakterlere ve dizinin konusuna hâkim olması, diziyi sıklıkla izlemeleri göz önüne alınarak sorulara vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, bu programla bireylerde otizm konusunda olumlu bir bilgilenme süreci başladığı ve bireyler tarafından bu bilgilenmenin pozitif yönlü bir tutum ve davranışa dönüştüğü tespit edilmiştir.

Böylece mevcut çalışmada, *ekme kuramında belirtilen etkinin* katılımcılarda gözlemlenebildiği ve verdikleri cevaplar bağlamında yine katılımcılarda dizinin ana teması olan otizm hakkında açık bir aşinalık oluşturduğu anlaşılmıştır. İletilerin izleyicideki tedrici biçimde olan etkisi de katılımcıların *“ilk zamanlarda önemsemedim ama sonra otizm ile ilgili çok şey öğrendim.”* gibi ifadeleriyle desteklenmiştir.

Öte yandan Gerbner’in ekme kuramı çalışmasını temel alarak bu çalışmayı değerlendirdiğimizde;

- *Mucize Doktor* adlı televizyon dizisi, otizm konusunda farkındalık oluşmasına yönelik katkı sunduğu,
- Dizide sunulan gerçeklik, bireylerde tutum ve davranışta değişkenliğe sebep olduğu,
- Dizide tekrarlanarak kalıplaştırılan mesajlar aracılığıyla bireylere otizm hakkında iletiler sunulmaktadır. Bu da izleyicilerde otizm farkındalığına olumlu yönde etki sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Notlar

1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 9 Temmuz 2018’de Resmi Gazetede yayımlanan kararla birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır.
2. Televizyonun en çok izlendiği akşam 20.00-23.00 saatleri aralığını ifade etmek için kullanılmaktadır.
3. 12.09.2019 tarihinde yayınlanmaya başlayan dizi *MF Yapım* tarafından yapılmakta, yapımcılığını *Faruk Bayhan* üstlenirken yönetmen koltuğunda *Yusuf Pirhasan* oturmaktadır. Senaryosu Pınar Bulut ve Onur Koralp tarafından yazılan dizinin oyuncu kadrosunda Taner Ölmez, Onur Tuna, Murat Aygen, Sinem Ünsal, Özge Özder, Reha Özcan ve Hazal Türesan gibi isimler yer almaktadır.
4. Felsefi bir tür ruhsal dönüşümü ifade eder. Seyirci ya da takipçinin, sanatsal medya içeriği sayesinde (zenginlik, kahramanlar, güç) kendisini üzen yıkıcı ve olumsuz kaygılarından kurtularak duygusal bir boşalım yaşaması anlamında kullanılmıştır.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. "Otizm Spektrum Bozukluğu". Erişim: 23 Aralık 2019. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5616/otizm-spektrum-bozuklugu-kitabi-2016-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf>.
- American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Washington. DC: DSM-V. 2013.
- Aydın, Aydan. Sembolik Oyun Testi'nin Türkçe'ye Uyarlanması ve Okul Öncesi Dönemdeki Normal, Otistik ve Zihin Engelli Çocukların Sembolik Oyun Davranışlarının Karşılaştırılması. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Doktora tezi, 2008.
- Aydın, Diler-Özgen, Zübeyde Ezgi. "Çocuklarda Otizm Spektrum Bozukluğu ve Erken Tanılamada Hemşirenin Rolü". Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 7/3 (2018), 93-101.
- Arıcan, Galibiye Çetrez. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykü ve Karikatür Sohbetleriyle Öğretim Uygulamalarının Karşılaştırılması. Edirne: Trakya Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
- Bijie Bie-Lu Tang. "Representation of Autism in Leading Newspapers in China: A Content Analysis". Health Communication 30/9 (2015), 884-893.
- Bökeoğlu, Ömay Çokluk-Yılmaz, Kürşad-Oğuz, Ebru. "Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi". Kuramsal Eğitimbilim Dergisi 4/1 (2011), 95-107.
- Çelenk, Sevilay. Televizyon, Temsil, Kültür: 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri. Ankara: Ütopya Yayınları. 2005.
- Dizisi. "Mucize Doktor Reytingleri". Erişim: 27 Aralık 2019. <https://www.dizisi.info.tr/mucize-doktor/reytingleri/>.
- Gerbner, George-Larry, Gross-Michael, Morgan-Nancy, Signorielli. Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 1967.
- Gerbner, George-Larry, Gross-Michael, Morgan-Nancy, Signorielli. Charting the Mainstream: Television's Contributions to Political Orientations. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 1982.
- Gökçe, Orhan. İletişim Bilimine Giriş: İnsanlar arası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi. Ankara: Turhan Kitabevi. 2002.
- Güngör, Nilgün. İletişim Kuram Yaklaşımlar. İstanbul: Siyasal Kitabevi. 2011.
- Hall, Stuart. İdeoloji ve İletişim Kuramı, Medya, Kültür, Siyaset içinde (der. Süleyman İrvan). Ankara: Alp Yayınevi. 2002.
- Hall, Stuart. İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü, Medya, İktidar, İdeoloji içinde (Der. ve Çev.: Mehmet Küçük). Ankara: Bilim ve Sanat. 2005.
- Hammel, Alice-Hourigan, Ryan. Teaching Music to Students with Autis. Oxford: Oxford University Press. 2020.
- Karadaş, Nergiz. "Televizyon Dizilerinde Gücün Temsili". Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi 2/2 (2013), 67-90.

- Kaya, Büşra. "Televizyonda Şiddet Gösterimi: George Gerbner ve Kültivasyon Analizi Üzerine". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/62 (2019), 1441-1449.
- Medyafaresi. "Reyting". Erişim: 27 Aralık 2019. <https://www.medyafaresi.com/reyting>.
- Milliyet. "Son dakika: Okulda skandal iddia! Veliler otizmli çocukları yuhaladı" (16 Aralık 2019). <http://www.milliyet.com.tr/gundem/okulda-skandal-iddia-veliler-otizmli-cocuklari-yuhaladi-6073904>.
- Morgan, Michael-Shanahan, James-Signorielli, Nancy. Yesterday's new cultivation, tomorrow. *Mass Communication and Society* 18/5 (2015), 674-699.
- Morgan, Michael-Shanahan, James-Signorielli, Nancy. *Living with Television Now: Advances in Cultivation Theory & Research*. New York: Peter Lang, 2012.
- NTV. "Otizmli öğrencilere utandıran davranış" (16 Aralık 2019). <https://www.ntv.com.tr/saglik/otizmli-ogrencilere-utandiran-davranis>.
- ODFED-Otizm Dernekleri Federasyonu. Türkiye'de Otizm. Erişim: 16 Aralık 2019 <http://www.odfed.org/>
- Oğuz, Görsel Yaktıl. "TV Dizileri ve Kültürel İletilerin Yayılma Süreci Türk Televizyon Tarihinde Bir Fenomen: Bizimkiler Dizisi". *Kurgu Dergisi* 21 (2005), 169-182.
- Özçetin, Burak. "Hikayeler, Televizyon ve Yetiştirme: Gerbner'in Medyaya Karşısı". *İlef Dergisi* 1/2 (2014), 117-124.
- Özer, Ömer. "Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamın İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (2005), 75-108.
- Özer, Ömer. *Kamular Türkü Söyleyin: George Gerbner'in Yetiştirme Kuramı Bakımından Özgün Araştırmalar*. Konya: LiteraTürk Yayınları, 2020.
- Polat, Hıdır. "Geleneksel Medyada Temsil Sorunu: Alternatif Bir Mecra Olarak Yeni Medya". *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi* 38/38 (2018), 45-58.
- Seggie, Fatma Nevra-Bayyurt, Yasemin. *Nitel Araştırma: Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2015.
- Shanahan, James-Morgan, Michael. *Television and Its Viewers: Cultivation Theory and Research*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Shrum, Lj. "Assessing the Social Influence of Television: A Social Cognition Perspective on Cultivation Effects". *Communication Research* 22/4 (1995), 402-429.
- Signorielli, Nancy. *Violence in the Media: A Reference Handbook*. Oxford: Contemporary World Issues, 2005.
- Şahin, Candan Hasret. *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Anne-Babalara Ev İçi Güvenlik Becerilerinin Öğretimi: Karma Araştırma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019.
- Şahin, Özlem Doruk. "George Gerbner'in Yetiştirme Kuramına Özgün Bir Katkı: Kamular Türkü Söyleyin". *Etkileşim*, 6 (2020), 200-204.
- Tohum Otizm Vakfı. *Faaliyet Raporu: 2017*. Erişim: 17 Aralık 2019. https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/tohum-faaliyet-aster_2017_web-1.pdf.

- TDK-Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük: Temsil. Erişim 21 Aralık 2019.
<https://sozluk.gov.tr/>.
- Varol, Sibel Fügen. "Medyada Yer Alan Temsillerin Kimlik Edinme Sürecindeki Rolü".
The Journal of Academic Social Science Studies 26 (2014), 301-313.
- Yaylagül, Levent. Kitle İletişim Kuramları. Ankara: Dipnot Yayınları. 2006.
- Yılmaz, İlknur. "George Gerbner ve Elisabeth Noelle Neumann'ın Tv Araştırmasındaki
Yönteminin Karşılaştırılması". Medya Araştırmaları Dergisi (2014), 3.